

ET

ET

ET

EUROOPA KOMISJON

Brüssel 14.4.2010
KOM(2010) 133 lõplik

**KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Romide sotsiaalne ja majanduslik lõimumine Euroopas

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Romide sotsiaalne ja majanduslik lõimumine Euroopas

1. TAUSTTEAVE

ELil ja selle liikmesriikidel on erilised kohustused romide ees, kes elavad kõikides liikmesriikides, kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides. Põhiõiguste hartas on sätestatud väärtused, millele EL on rajatud. Need väärtused on vaja rakendada praktikas, et parandada romide olukorda, kes moodustavad suurima rahvusvähemuse ELis.

Romide kaasamine on kooskõlas ELi 2020. aasta strateegia kaasava majanduskasvu prioriteediga ning eelkõige selle vaesusevastase võitluse platvormi algatusega. Romide täielik lõimumine pakub meie ühiskondadele olulist majanduslikku kasu, seda eriti kahaneva elanikkonnaga riikides, kes ei saa lubada suure hulga potentsiaalse tööjõu eemaletõrjumist.

Siiski elab suur osa 10–12 miljonist Euroopa romist tugevalt marginaliseeritult nii maa- kui ka linnapiirkondades ning nende sotsiaalmajanduslikud tingimused on väga kehvad. Romide diskrimineerimine, sotsiaalne tõrjutus ja eraldatus süvendavad vastastikku probleeme. Romide juurdepääs kõrgharidusele on piiratud, neil on probleeme tööturule sisenemisega ning sellest tulenevalt ka madal sissetulek ning kehv tervis, mis omakorda põhjustab kõrgemat suremust ja lühemat eluiga võrreldes mitteromidega. Romide tõrjutus ei põhjusta mitte ainult inimlikke kannatusi, vaid väljendub ka otseses koormuses eelarvele ning kaudsetes kuludes, mis on seotud tootlikkuse vähenemisega.

Probleemide keerukus ning vastastikune sõltuvus nõuavad jätkusuutlikke lahendusi, mis käsitleksid romide probleemi kõiki aspekte integreeritud lähenemisviisi abil. Madal haridustase, takistused tööturule sisenemisel, eraldatus elamumajanduses ja muudes valdkondades ning kehv tervis on küsimused, millega tuleb korraga tegelda.

Alates 2007. aasta detsembrist on EL nõukogu järeldustes kinnitanud komisjoni hinnangut, et ELil on romide kaasamiseks juba olemas võimas õiguslike, rahaliste ja poliitiliste vahendite võrgustik, kuid rohkem tuleks teha selle tõhusamaks kasutamiseks¹. Nõukogu on kinnitanud, et romide kaasamine on liikmesriikide ja Euroopa Liidu ühine ülesanne, lähtudes nende asjakohastest ja üksteist täiendavatest pädevustest. Romide kaasamine moodustab olulise osa ELi poliitikast². Praegune eesistujariikide kolmik on määratlenud romide sotsiaalse ja majandusliku kaasamise ühena oma prioriteetidest³.

Romide tõrjutuse vähendamise meetmeid tuleks näha laiemas Euroopa võrdõiguslikkuse, kaasamise ja majanduskasvu poliitika raamistikus ning nende rakendamisel tuleks optimaalselt kasutada tervele ühiskonnale kättesaadavaid õiguslikke ja finantsilisi vahendeid.

¹ Teatise "Mittediskrimineerimine ja võrdsed võimalused: uuendatud strateegia" (KOM(2008)420).

² Euroopa Ülemkogu: nõukogu dokumendid 16616/1/07 ja 11018/1/08 REV1; üldasjade nõukogu: nõukogu dokument 15976/1/08 REV 1, tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu: Nõukogu dokumendid 9721/2/09 REV2 ja 10394/09.

³ Nõukogu dokument 16771/09

Üldeesmärgiks on kaasav ühiskond, mitte uus etnilise eraldatuse vorm: edusammud romide kaasamisel peavad tähendama ka edusamme ELi kõikide rahvusvähemuste kaasamisel ja vastupidi.

Teise romide küsimusele pühendatud tippkohtumise eel on käesoleva teatise eesmärk näidata, kuidas Euroopa Liit tänaseks saavutatud edu taustal panustab edaspidi romide täielikku sotsiaalsesse ja majanduslikku lõimimisse.

2. SAAVUTATUD EDU

Alates 2008. aastast on liikmesriikides ja ELi tasandil saavutatud edu, nagu näitab teatisele lisatud aruanne⁴. 2009. aastal liikus rõhuasetus ELis probleemi analüüsimiselt sellele, kuidas olemasolevaid vahendeid tõhusamalt kasutada ning kuidas romide olukorda saaks paremini käsitleda eri poliitikavaldkondade raames (k.a tööhõive-, sotsiaalse kaasamise, tervishoiu-, haridus-, eluaseme-, noorsoo- ja kultuuripoliitika).

Jätkuvalt on tõhustatud ja edasi arendatud ELi õigusakte mittediskrimineerimise, liikumisvabaduse, andmekaitse ja rassismivastasuse valdkonnas. Komisjon jälgis ka vastavate õigusaktide ülevõtmist kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides. Lisaks on romide küsimus kaasatud Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti töösse, võrdõiguslikkusega tegelevate asutuste võrgustikku (EQUINET), õigusala töötajate koolitusse ning Euroopa Komisjoni teavituskampaaniasse „Mitmekesisuse eest, diskrimineerimise vastu”.

2009. aasta aprillis algatati romide kaasamise Euroopa platvorm, mis koosneb romide kaasamisega tegelevate ELi institutsioonide, rahvusvaheliste organisatsioonide, liikmesriikide valitsuste ja kodanikuühiskonna esindajatest. Eesmärgiks on heade tavade ja kogemuste vahetamine ning osalejate koostöö edendamine. Lisaks soovitakse suurendada riiklikul, Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil toimuvate paralleelsete poliitiliste protsesside kooskõla ja tõhusust ning loodetakse luua sünergiat. Romide kaasamise ühised põhimõtted, mis on sätestatud platvormi protsessile tuginedes ning tuletatud romide kaasamise õnnestunud algatuste kogemusest, pakuvad kõikide tasandite poliitikakujundajatele raamistikku selle kohta, kuidas kavandada ja ellu viia õnnestunud algatusi⁵.

Näiteks kasutati teist põhimõtet nendest kümnest selleks, et õigustada komisjoni 2009. aasta ettepanekut muuta Euroopa Regionaalarengu Fondi määrust. Eesmärk on aidata ekstreemselt marginaliseeritud kogukondi – eelkõige, kuid mitte ainult romide kogukondi – 27 liikmesriigis, kaasrahastades koos Euroopa Sotsiaalfondiga meetmeid eluasemete ehitamiseks ja renoveerimiseks maa- ja linnapiirkondades ühe osana integreeritud lähenemisviisist, mis hõlmab meetmeid hariduse, tööhõive, sotsiaalhoolekande ja tervishoiu valdkonnas.

Enamik liikmesriike on teatanud sisemise koordineerimise tõhustamisest ning romide kaasamisele keskendumisest. Mõned liikmesriigid on hakanud kasutama mitmesuguste programmide ja ühtekuuluvuspoliitika vahendite kombinatsioone.

Liikmesriigid on teatanud, et romide küsimus tahetakse võtta tavapoliitika osaks, samuti soovitakse kasutada vastastikust õppimist ja võrdlevaid analüüse, et tõhustada algatusi, mis keskenduvad eraldatuse vähendamisele ning juurdepääsu loomisele haridusele, tööhõivele ja

⁴ SEK(2010).

⁵ Nõukogu dokument 10394/09, lisa.

põhilistele sotsiaalteenustele. Selline teabevahetus toimub tõukefondide raamesse kuuluva sotsiaalse kaasamise ja romide Euroopa võrgustiku (EURoma) sees. Võrgustiku eesmärk on vahetada teavet ja kogemusi, jagada strateegiaid ja lähenemisviise ning luua teadmisi.

Komisjoni jaoks tehti aastatel 2009 ja 2010 uurimus, milles käsitletakse romide sotsiaalse kaasamise ja mittediskrimineerimise edendamist ELis olemasolevate strateegiate, programmide ja projektide abil. Uurimuse kohta esitatakse aruanne, kus on määratletud edu faktorid ja head tavad.

Paljusid meetmeid on toetatud ELi tõukefondidest, eelkõige Euroopa Sotsiaalfondist⁶. Kooskõlas üldasjade nõukogu 2008. aasta detsembri järeldustega ning Euroopa Parlamendi 2009. aasta märtsi resolutsiooniga suurendas komisjon jõupingutusi, et kasutada ära nende instrumentide kogu potentsiaal. Eelkõige tegi komisjon kahepoolset koostööd liikmesriikide valitsustega, et julgustada neid kasutama ELi tõukefonde romide kaasamise edendamiseks. Lisaks suurendati Euroopa Sotsiaalfondi mõju, tõhustades romisid käsitlevate projektide järelevalvet ja hindamist ning levitades edukaks osutunud meetmeid üle kogu Euroopa.

Euroopa Komisjon on rakendamas ka romide kaasamise katseprojekti (5 miljonit eurot ajavahemikus 2010–2012), mille algatas Euroopa Parlament ning mille eesmärk on edendada varajast kooliharidust, endale töökoha loomist mikroalaenude abil ning avalikkuse teadlikkust, eelkõige riikides, kus romisid on palju. Katseprojektiga uuritakse ka andemete kogumise meetodeid ja võrdlevat analüüsi, et hinnata meetmete mõju nendes kolmes valdkonnas.

3. EESSEISVAD ÜLESANDED

ELi vahendite ja poliitika varasem analüüs⁷ ja eduaruanne 2008–2010⁸ näitavad, et kõnealused vahendid ja poliitika on isegi suures plaanis olnud romide lõimimise toetamisel üldiselt edukad. Oluline on vaid tagada, et nende kogu potentsiaal realiseeruks.

Mitmetel Euroopa ja rahvusvahelistel osalistel on hetkel käimas paralleelsed projektid romide kaasamiseks. Nende hulgas on romide kaasamisega seotud ELi poliitika, OSCE tegevuskava romide ja sintide osalemiseks avalikus ja poliitilises elus (vastu võetud 2003 ning alla kirjutatud 55 riiki)⁹ Euroopa Ülemkogu soovitusel ja parlamentaarse assamblee ja ministrite komitee resolutsioonid¹⁰ ning riiklikud tegevuskavad, mille on vastu võtnud ja mida rakendavad 12 riiki, kes osalevad romide kaasamise kümnendis 2005–2015¹¹. Nende tegevuskavade tulemused on erinevad, sõltudes nende õiguslikust alusest, instrumentidest, vahenditest ja sidusrühmade kaasatusest. Lisaks tuleb tõdeda, et romide, sintide ja

⁶ Euroopa Sotsiaalfond (ESF) ja Euroopa Regionaalarengu Fond (ERDF).

⁷ SEK(2008) 2172.

⁸ SEK(2010) ...

⁹ OSCE otsus nr 3/30, Action Plan on Improving the Situation of Roma and Sinti within the OSCE Area (MC.DEC/3/03).

¹⁰ Eelkõige: ministrite komitee soovitusel 2006/10 (juuredpääs tervishoiule); 2005/4 (elamistingimused); 2004/14 (rändrahvaste liikumine ja laagrid); 2001/17 (majanduslik ja tööhõive olukord); 2000/4 (romi-/mustlaslaste haridus); 1983/1 (riigita nomaadid ja kodakondsuseta nomaadid); 1975/13 (nomaadide sotsiaalne olukord);

¹¹ http://www.romadecade.org/decade_action_plans.

rändrahvaste rahvusvaheliste organisatsioonide mitteametlik kontaktrühm¹² koordineerib neid tegevuskavasid üksnes nõrgalt.

Eesisevateks väljakutseteks on

- tugevdada koostööd Euroopa, riiklike ja rahvusvaheliste organisatsioonide ja romikogukondade esindajate vahel, toetudes viimase 5–10 aasta jooksul võetud romide kaasamise kohustusele;
- tekitada selle kohustuse ja koostöö abil positiivseid muutusi kohalikul tasandil. Lisaks tuleb suurendada vastutust ning tugevdada kohalike omavalitsuste, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja romide enda valmidust algatada ja rakendada projekte, programme ja poliitikaid;
- tõhustada teavitust romide kaasamise kasulikkuse kohta kohalikku ja riiklikku majanduslikku ja sotsiaalsesse arengusse¹³. Romide sotsiaalne ja majanduslik lõimimine on kahepoolne protsess, mis eeldab muutust nii rahvastiku enamuse kui ka romide kogukondade ja nende liidrite mõtlemises;
- edendada ELi fondide integreeritud kasutamist, et võidelda romide tõrjutuse vastu mitmetasandiliselt;
- tõukefondide abiga arendada välja selged eraldatuse vähendamise poliitikad, eelkõige hariduse ja eluaseme valdkonnas;
- võtta erilise tähelepanu alla kõige halvemas olukorras olevad mikroregioonid;
- võtta romide kaasamise küsimused laiemalt hariduse, tööhõive, tervishoiu, infrastruktuuri ja linnaplaneerimise valdkondade ning majandusliku ja territoriaalse arengu osaks, mitte käsitleda neid eraldi poliitikavaldkonnana. Projektide häid tavasid ja edukaid mudeleid tuleb paremini levitada ning need peavad saama tegevuskavade oluliseks osaks.

Komisjon, liikmesriigid ning muud kesksed osalejad peavad keskenduma nende väljakutsetega toimetulemisele, tugevdades poliitikate tõhusust nii sisu kui ka protsessi poolest.

¹² Nõukogu eesistujariik ja Euroopa Nõukogu korraldavad mitteametlikku kontaktrühma ühiselt. Sinna kuuluvad ELi institutsioonide esindajad, rahvusvahelised organisatsioonid ja mitmepoolsed algatused (ÜRO organisatsioonid, Maailmapank, OSCE, romide kaasamise kümnend 2005–2015), liikmesriigid (keda esindavad eelmine, praegune ja tulevane eesistujariik) ning kodanikuühiskonna organisatsioonid. Mitteametlik kontaktrühm on vastastikune teabefoorum, kus käsitletakse osalevate organisatsioonide käimasolevaid tegevusi.

¹³ Komisjon kasutab trükitud ja audiovisuaalsetes materjalides peamist sõnumit „Romid Euroopas: kaasamise edendamine toob kasu kõigile.”

3.1. Poliitilised meetmed romide tõhusaks kaasamiseks

3.1.1. Rahastamisvahendid

ELi tõukefondid ja Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (EAFRD) ning samuti ühinemiseelse abi rahastamisvahend (IPA) moodustavad peaaegu poole Euroopa Liidu eelarvest ning on seega väga olulised mõjutushoovad.

Teave nende vahendite kasutamise kohta näitab, et üldiselt ei ole poliitikate ja programmide läbiviimiseks rahast puudus. Küll on aga muid takistusi, mis ei lase mõnel liikmesriigil neid vahendeid romide kaasamise meetmeteks kasutada. Nende takistuste hulka kuuluvad probleemid kavandamise ja programmide rakendamisega ning halduskoormus. Mitmete edukate näidete varal võib väita, et integreeritud strateegiad, mis käsitlevad romikogukondade marginaliseerumise probleeme tervikuna, on palju edukamad, kui üksikud projektid, millega püütakse lahendada ainult üht või kaht probleemi. Takistuste hulka kuuluvad ka tagasihoidlik suhtumine kohalikul tasandil ning poliitilise teadlikkuse ja suutlikkuse puudumine nii kohalikes omavalitsustes kui ka romikogukondades endis. Nende raskuste ületamiseks tuleb pakkuda stiimuleid ning asjakohast abi ja eksperdiarvamusi, kaasa arvatud tehnilist abi ELi tõukefondide alt. Komisjon tervitab valitsusväliste organisatsioonide algatusi suutlikkuse suurendamiseks (nt OSI algatus, millega püütakse ELi fonde romide jaoks võimalikult hästi ära kasutada). Romidele suuremate õiguste andmine ning eelkõige romi naiste kaasamine otsustusprotsessi on osutunud iga meetme edukuse oluliseks faktoriks. Romi naised moodustavad vahelüli perekonna ja ühiskonna vahel.

Et aidata liikmesriikidel ellu viia poliitikaid, millel on tuntav mõju kohapeal, algatas komisjon 2009. aastal kõrgetasemelisi kahepoolseid üritusi liikmesriikides, et viia poliitiliste otsuste tegijad ning haldusaparaadi ja sidusrühmade kõrged esindajad nii Euroopa kui ka liikmesriigi tasandil kokku romikogukondade esindajatega. Need üritused aitavad kokku leppida eesmäärke ELi fondide suuremaks kasutamiseks romide kaasamisel, määrates kindlaks spetsiaalsed ja kindlad versta-poste.

Komisjon on innustanud kavandama integreeritud programme laiemalt ning kombineerima omavahel mitmeid tegevuskavu, mis toetavad romide probleemide lahendamist sektoriülevalt. Komisjon tervitab liikmesriikide algatusi, mille puhul tõukefondidest raha saamise eelduseks on eraldatust vähendavate meetmete võtmine, ning leiab, et see on täielikult kooskõlas nõudega vältida igasugust diskrimineerimist fondide kasutamisel¹⁴.

Komisjon julgustab liikmesriike kaasama romikogukondi fondide kasutamise kavandamise partnerluse põhimõtte rakendamise teel, s.t kaasama romisid programmi kujundamise koguprotsessi alates kavandamisest kuni hindamiseni. Samuti soovitatakse suurendada nii romi kodanikuühiskonna kui ka kohalike omavalitsuste suutlikkust. Komisjon tervitab ka taotlusmenetluste lihtsustamist ning eelfinantseerimise süstemaatilisemat kasutamist edukate taotlejate puhul.

3.1.2. Integreeritud lähenemisviis koos süvalaiendamise

Kuigi paljude romikogukondade elamistingimusi iseloomustavad mitmed vastastikku üksteist raskendavad probleemid, on nende probleemide likvideerimise meetmed sageli liialt kaugel üldisest haridus-, tööhõive- ja tervishoiupoliitikast ning linnapiirkondade korrastamisest.

¹⁴ Nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006, eriti artikkel 16

Jätkuvalt kaldutakse keskenduma ühemõõtmelistele lahendustele, nagu romide tööhõive edendamine või romide elurajoonide korrastamine. Kasutatakse lühiajalisi projekte ja programme, mis ei ole jätkusuutlikud.

Nagu Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 2008. aastal rõhutas,¹⁵ on romiprobleemide süvalaiendamine kõikidesse asjakohastesse Euroopa ja riigi poliitikavaldkondadesse kõige lootustandvam viis kaasamise saavutamiseks. Selle lähenemisviisi heaks näiteks on ühine töö tervisega seotud ebavõrdsuse vähendamiseks sotsiaalse kaitse ja kaasamise strateegia ning ELi tervishoiustrateegia raames¹⁶. 2009. aastal keskendus komisjon romidele Lissaboni strateegia kontekstis. Riikide saavutusi ja poliitilisi meetmeid romide kaasamiseks tööturul analüüsiti liikmesriikide riiklike reformiprogrammide alusel ning neid andmeid kasutati ka 2008./2009. aasta ühise tööhõivearuande koostamisel. Süvalaiendamine ei tähenda, et enam ei tohiks edendada integreeritud ja spetsiaalseid lähenemisviise, mille puhul võetakse arvesse romikogukondade erinevat olukorda liikmesriikides.

Kogemuste vahetamine riikide ametiasutuste vahel edukate romidele suunatud programmide kohta on kasvamas ning seda saavad liikmesriigid arendada, osaledes tõukefondide raamesse kuuluvas sotsiaalse kaasamise ja romide Euroopa võrgustikus (EURoma). Komisjoni ja Euroopa Nõukogu toetatav romiuuringute akadeemiline võrgustik aitab suurendada tõendusmaterjali romidele suunatud algatuste kohta ning luua tugevama sideme poliitikaga.

Liikmesriikide struktuurne koostöö avatud koordinatsioonimeetodi raames on ülimalt oluline hariduse, tööhõive ja sotsiaalse kaasamise valdkondades, et süvalaiendada romiküsimused riiklike poliitikavaldkondade osaks. Komisjon saab seda protsessi mõjutada, hõlbustades kogemuste ja heade tavade vahetust.

Meetmete tõhustamine

Komisjon teeb järgmist:

- jätkab kõrgetasemeliste kahepoolsete ürituste korraldamist liikmesriikides ning jälgib edasisi arenguid. Nende külastuste tulemusi hinnatakse 2013. aasta lõpus.
- kehtutab liikmesriike võtma meetmeid tagamaks, et tõukefondide rahastamine aitaks edendada võrdseid võimalusi ja vähendada eraldatust;
- julgustab liikmesriike kasutama EURoma võrgustikku parimate tavade vahetamiseks;
- toetab romiuuringute võrgustikku, et paremini siduda teadustöö ja poliitika;
- julgustab liikmesriike looma asjakohaseid hindamise vahendeid ja meetodeid, mis on tõenditel põhineva romide kaasamise poliitika kavandamise aluseks. Selleks võib lähtuda juba saadud kogemustest, kaasa arvatud romide kaasamise katseprojekti hindamisest;

¹⁵ Exploratory Opinion, The Integration of Ethnic Minorities/Roma, SOC(263), EESC 1207/2008, punkt 5.3.

¹⁶ Teatis „Tervishoiualane solidaarsus: tervisealase ebavõrdsuse vähendamine Euroopa Liidus”, KOM(2009)567.

- tugevdab ERDFi, ESFi ja EAFRD koordineerimist,¹⁷ eelkõige piirkondlikul ja kohalikul tasandil, kui fonde kasutatakse integreeritud lähenemisviisi edendamiseks ja lihtsustamiseks eluaseme valdkonnas (kooskõlas ERDFi määruse muudetud artikli 7 lõikega 2) või muudes valdkondades;
- pakub liikmesriikidele teavet ja tehnilist tuge tõukefondide ja Maaelu Arengufondi tõhusaks kasutamiseks romide sotsiaalmajandusliku tõrjutuse vähendamisel;
- võtab Euroopa Liidu tõukefondide järgmist programmiperioodi ja tulevasi programme kavandades arvesse ELi tõukefondide meetmete, romide kaasamise katseprojekti ja edukate romide kaasamise projektide, programmide ja poliitika hindamise tulemusi;
- pöörab tähelepanu romide kaasamisele, kui arendatakse ja rakendatakse vaesusevastase võitluse platvormi algatust, mille komisjon esitas EL 2020 strateegia osana;
- kutsub liikmesriike üles tegelema romide küsimusega, kui antakse aru riikliku poliitika rakendamisest, mis on romide kaasamise seisukohalt asjakohased (nt haridus, tööhõive, sotsiaalkaitse, sotsiaalne kaasamine ja tervishoid) avatud koordineerimise meetodi ja EL 2020 strateegia raamistikus. Komisjon integreerib vastastikuse õppimise programmi 2010–2011 spetsiaalse romide tööhõivet käsitleva osa;
- vaatab laienemisega seoses üle romisid käsitleva poliitika ja programmid, et arendada edasi ja tõhustada IPA raames antavat asjakohast rahalist abi.

3.2. Poliitikavaldkondade sidusus

Tõeline muutus on võimalik vaid juhul, kui poliitika rakendamine on tõhus. Tõhus poliitika eeldab sidusat kavandamist. Sidusas kavandamises peavad kaasa lööma kõik sidusrühmad, sellel peab olema poliitiline toetus ning asjaomased otsustustasandid peavad eraldama vajalikud vahendid. Need arvamused ning tulevaste väljakutsete analüüs tõestavad vajadust tugevama ja tõhusama koordineerimise ning jõudude ühendamise järele.

Romide kaasamise Euroopa platvorm pakub selles valdkonnas koostööfoorumit ning platvormi raames kokku lepitud romide kaasamise ühtsed põhimõtted pakuvad ühist raamistikku. Ühistes põhimõtetes rõhutatakse, et romidele suunatud programmid ja poliitika ei tohi kõrvale jätta teisi rühmi, kes on sarnastes sotsiaalmajanduslikes oludes¹⁸. Põhimõtetes on ka rõhutatud, et programmide ja poliitikate puhul tuleks keskenduda süvalaiendamisele, et vältida romidele suunatud meetmete eraldamist laiematest poliitilistest algatustest¹⁹. Põhimõtetes rõhutatakse ka vastutuse suurendamist, kaasates kohalikke ametiasutusi, valitsusväliseid organisatsioone ja romikogukondi.

Romiküsimuste süvalaiendamine kõikidesse asjakohastesse riigi ja Euroopa tasandi poliitikavaldkondadesse ning üldpoliitika vahendite kasutamine romide kaasamiseks nõuavad tõsisid jõupingutusi ja vajalikke ressursse tulevaste tegevussuundade ja vahendite jälgimiseks, rakendamiseks ja kavandamiseks. Kodanikuühiskonna organisatsioonid, eelkõige

¹⁷ ELi tõukefondide üldmääruse artikkel 9.

¹⁸ Nõukogu dokument 10394/09, lisa: eelkõige ühine põhimõte 2.

¹⁹ Nõukogu dokument 10394/09, lisa: eelkõige ühine põhimõte 4.

romide organisatsioonid, peavad olema sellesse protsessi kaasatud kõikides etappides ja kõikidel tasanditel.

Protsesside tõhustamine

Komisjon teeb järgmist:

- toetab tulevasi nõukogu eesistujariike platvormi tõhusamaks muutmisel. Komisjon toetab igat eesistujariiki platvormi kohtumise korraldamisel;
- toetab eesistujariike romide tulevaste tippkohtumiste korraldamisel;
- kohaldab romide kaasamise ühiseid põhimõtteid, kui kavandatakse, rakendatakse või hinnatakse romide kaasamisega seotud poliitika;
- selgitab välja tõhusaimad võimalused oma sisemenetlustes, et tagada romiküsimuste süvalaiendamine kõikidesse asjakohastes poliitikavaldkondadesse;
- võimaldab romidel endil mõjutada poliitilisi protsesse, kaasrahastades romide Euroopa tasandi võrgustiku tegevust.

4. LÄHENEMISVIISIDE MUDELITE VÄLJATÖÖTAMINE

ELis on järjest rohkem kogemust selle kohta, millised poliitilised meetmed töötavad ja millised mitte. Need teadmised ei ole poliitikakujundajate jaoks siiski veel hõlpsasti kättesaadavad ja kasutatavad. Eelkõige on probleemiks, et teadmised ei ole vormis, mida võiks kohe erinevate situatsioonide jaoks kohendada. Romikogukonnad EL27s, kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides ei ole homogeensed. Seetõttu ei saa kasutada ainult ühte strateegiat: pigem on vaja erinevaid lähenemisviise, mis võtavad arvesse geograafilist, majanduslikku, kultuurilist ja õiguslikku konteksti.

Kuigi iga kontekst on unikaalne, võib siiski eristada nelja põhitüüpi:

- romikogukonnad, kes elavad ebasoodsates, tihedalt asustatud (ees)linnapiirkondades, võimalik, et kõrvalt teiste rahvusvähemustega või elanikkonna enamuse ebasoodsas olukorras olevate liikmetega;
- romikogukonnad, kes elavad maapiirkondade väikelinnade/külade ebasoodsates osades või oma eraldatud asumites, mis on suurematest linnadest/küladest eraldatud;
- liikuvad romikogukonnad, kelle liikmetel on vastava riigi või muu ELi liikmesriigi kodakondsus;
- liikuvad ja paiksed romikogukonnad, kelle liikmed on kolmandate riikide kodanikud, põgenikud, kodakondsuseta isikud või varjupaigataotlejad.

Paljudes liikmesriikides on esindatud mitmed või isegi kõik tüübid (kuigi liikuvate kogukondade arv on paiksetega võrreldes üldiselt suhteliselt väike). Kõikide romikogukondade lõikes on eriti suures ohus naised ja lapsed.

Sotsiaalmajanduslikud põhiküsimused, nagu juurdepääs tööturule või võimalus hakata ettevõtjaks ning võimalus kasutada kõigile mõeldud kvaliteetset haridust, eluaset või tervishoiuteenuseid, on ülimalt olulised kõikide romide kaasamise tagamiseks (nagu ka kõigi muude inimeste puhul). Mõned küsimused, nagu maaomandit kinnitavate dokumentide puudumine või isikut tõendavate dokumentide puudumine, puudutavad rohkem siiski teatavat tüüpi kogukondi.

Poliitiliste meetmete puhul tuleb lisaks arvesse võtta selle linna- või maakeskkonna eripära, kus kogukonnad elavad, samuti kogukonna liikmete õiguslikku staatust. Näiteks üritades parandada romi laste osalemist üldharidusasutustes (väikelaste haridus ja hoid), võib ühel juhul olla tarvis eraldada üksikutele koolidele täiendavaid vahendeid, teistel juhtudel muuta koolidesse vastuvõtmise korda, kooli teeninduspiirkondade piire, ühistranspordi kättesaadavust, anda vanematele välja isikutunnistusi või kasutada kultuuridevahelisi vahendajaid.

Komisjon kavatseb aidata poliitikakujundajaid erinevate lähenemisviiside mudelite väljatöötamisel. Parimatest tavadest lähtudes kasutatakse iga mudeli puhul romikogukondade põhitüüpe, kaasa arvatud nende eriti kaitsetuid alarühmi, ning pakutakse välja kõige asjakohasemad poliitilised meetmed. Iga mudeli puhul määratletakse tähtsaimad osalejad ning õiguslikud ja rahalised vahendid, mida on vaja kohaliku, piirkondliku või riikliku lõimimisstrateegia elluviimiseks, ning kirjeldatakse võimalikke algatusi, millega saaks parandada romide juurdepääsu haridusele, tööhõivele, tervishoiule ja eluasemele. Lisaks kuuluvad siia juurde algatused, millega võideldakse diskrimineerimise vastu, toetatakse soolist võrdõiguslikkust ning pakutakse kaitset eriti kaitsetutele alarühmadele. Antakse ka juhtnööre, kuidas rakendamist jälgida ning kuidas edusammudest erinevatele sidusrühmadele teatada.

Nende mudelite kasutamine ei ole kohustuslik, kuid liikmesriike julgustatakse romide kaasamise tegevuskavu välja töötades ühele või mitmele mudelile tähelepanu pöörama. Komisjon kavatseb liikmesriikidega suhelda teemal, kuidas nende mudelite rakendamist ja järelevalvet saaks integreerida olemasolevatesse avatud koordineerimismeetoditesse ning Euroopa vaesusevastase võitluse platvormi ning kuidas seda saaks toetada ELi rahastamisvahendite abil.

Komisjon kavatseb need lähenemisviiside mudelid välja töötada sisest ja välist ekspertiisi kasutades ning võttes arvesse asjaomaste foorumite, eelkõige romide kaasamise Euroopa platvormi seisukohti.

5. KOKKUVÕTE

Euroopa Liit peab mobiliseerima ELi institutsioonid, liikmesriigid, rahvusvahelised ja kodanikuühiskonna organisatsioonid, et toetada romide paremat sotsiaalset ja majanduslikku lõimimist.

Tugevam koostöö riiklike, Euroopa ja rahvusvaheliste osalejate vahel võib suurendada olemasolevate vahendite tõhusust romikogukondade kaasamise saavutamisel. Romide kaasamise Euroopa platvorm ja ühised põhimõtted pakuvad kindlat alust selle koostöö tugevdamiseks.

Kooskõlas nende ühiste põhimõtetega tuleb romidega seotud küsimusi süstemaatiliselt kaasata kõikidesse asjaomastesse Euroopa ja riiklikesse poliitikavaldkondadesse. Selline poliitika, mis säilitab või toetab romikogukondade eraldatust või pakub eraldiseisvaid eluasemeid, haridust või muid teenuseid, tuleb lõpetada. See ei tähenda, et ei tohiks võtta suunatud või positiivseid meetmeid, nagu on lubatud ka asjaomastes ELi õigusaktides.

Komisjoni eriline ülesanne keskpikas perspektiivis (2010–2012) on kasutada ära kogemust, mis on saadud riiklike ja Euroopa tasandi vahendite ja poliitika mõju hindamisest. Lisaks eespool sätestatud kohustustele kavatses komisjon arendada välja romide sotsiaalse ja majandusliku lõimimise lähenemisviiside mudelid ning tagada, et EL2020 strateegia ja uue rahastamisperioodi programmide rakendamiseks võetavad meetmed pakuksid lahendusi erinevat tüüpi romikogukondade probleemidele.